

מנהרות להברחת אמצעי לחימה הפועלות באזור רפיח

(אפיונים כלליים, נכון ל- 15 במאי 2004)

1. מאז חלוקת העיר רפיח ב- 1982, על רקע הפערים ביוקר המחייב בין מצרים לרצועת עזה, החלה רווחת תופעת ההברחות בין מצרים לבין רצועת עזה. ההברחות התבצעו הן מעל גדר הגבול והן ע"י חפירת מנהרות מתחת לפני השטח והפכו במשך השנים ל"תעשייה" של ממש. ערוץ זה של הברחות הפך עד מהרה לאמצעי להברחת אמצעי לחימה ממצרים לרצועה הן לצרכי מסחר והן לשם ביצוע פעולות טרור.
2. עם קבלת האחריות הפלסטינית בעיר רפיח בשנת 1994 חלה תנופה ב"תעשיית המנהרות" ברפיח חלקן אף מומנו ונחפרו בעידוד ה"רשות הפלסטינית" לשם התחמשות ושדרוג אמצעי לחימה.
3. מטרות חפירת המנהרות:
 - הברחת אמצעי לחימה ממצרים לרצועה.
 - הברחות טובין אשר נרכשו או נגנבו במצרים ומכירתן ברווחים גבוהים ברצועה.
 - הברחת סחורות כגון: סיגריות, חלקי חילוף לרכבים, מכשירי חשמל, בדים, כסף זר, זהב וסמים.
 - הברחת אנשים מרפיח למצרים. בעיקר משמשות המנהרות להברחת מפגעים מהרצועה למצרים ומשם דרך סיני לישראל באזור הנגב.
 - הברחת מפגעים ממצרים לרצועה לצורך ביצוע פיגועי התאבדות נגד יעדים ישראלים ברצועה.

מאפייני החופרים והמבריחים

4. מרבית בעלי המנהרות או המבריחים נעדרים שיוך ארגוני מובהק. הם מהווים "קבילני ביצוע" להברחות טובין או אמצעי לחימה על פי תעריף הנקבע עם הצרכן המזמין את ביצוע ההברחה. לעיתים ארגוני המחבלים מממנים חפירת המנהרה והדבר מאפשר להם שליטה בביצוע ההברחות וערוץ הברחה נגיש בכל עת עד לחשיפתה והריסתה של המנהרה.

התייחסות "הרשות הפלסטינית" ל"תעשיית המנהרות" עד ספטמבר 2000

5. מאז כניסת "הרשות הפלסטינית" ל"שטחים" ועד לתחילת העימות האלים בספטמבר 2000 פעלה "הרשות הפלסטינית" נגד תופעת המנהרות. אולם פעילות זאת לא נועדה לעקור מהשורש את התופעה אלא לשלוט ולסכל שימוש במנהרות אשר נחפרו באופן עצמאי לצרכים שאינם תואמים את אינטרסי ה"רשות". "הרשות" שימרה את המנהרות משום שהיה לה אינטרס כלכלי בקיומן ואינטרס בהברחת אמצעי לחימה דרכן. בכירים במנגנוני הביטחון היו מעורבים במימון, עידוד, תמיכה והגנה למפעילי המנהרה, על מנת לשמר יכולת של הברחת אמצעי לחימה למנגנון או רווחים כלכליים.

התפתחויות ושינויים מאז ספטמבר 2000

6. לאחר פרוץ העימות בספטמבר 2000 גברה חשיבותן של המנהרות. אזור רפיח הפך לשטח הפקר בו "איש הישר בעיניו יעשה" ואמצעי לחימה ומפגעים מועברים דרכו באין מפריע תוך סיכון של האוכלוסייה האזרחית המתגוררת באזור.
7. מאז פרוץ העימות הצטמצמו באופן ניכר ערוצי הברחה אחרים לרצועה, בשל סגירת צירי הברחה הימיים, סגירת ציר הגבול בין הרצועה לישראל והגברת הבדיקות במעברים הפנימיים והחיצוניים. כך הפכו הברחות אמצעי הלחימה דרך המנהרות ממצריים לרפיח לערוק המרכזי להתחמשות ארגוני החבלנים ומנגנוני "הרשות הפלסטינית".

8. מאפיין נוסף: מאז ספטמבר 2000 חלה עלייה בחלקם של ארגוני המחבלים בהברחת אמצעי הלחימה לרצועה. זאת כחלק מניסיונם להתחמש ואף לשדרג את אמצעי הלחימה המצויים ברשותם ובכך להזין את הפעילות החבלנית העוינת כנגד יעדים ישראליים ברצועה ומחוץ לה.
9. **ארגוני הטרור הפלסטיניים**, בעידודם של מנגנוני הביטחון הפלסטיניים, מנצלים את המצוקה הכלכלית הקשה של האוכלוסייה בגבול ישראל מצריים ומפעילים עליה לחצים לבצע הברחות אמצעי לחימה לביצוע פיגועים בשטח ישראל. ההברחות הללו מסכנות את האוכלוסייה, חושפות אותה לפגיעות ופוגעות קשות באורח חייה. אולם, ארגוני הטרור משקיעים סכומי כסף גדולים בחפירת המנהרות והברחת אמצעי הלחימה ובשל כך תופעת המנהרות אינה עוד נחלתם של משפחות מצומצמות אלא התרחבה לשאר האוכלוסייה.
10. **האוכלוסייה המקומית** בתקופות מסוימות ראתה יתרונות ב"תעשיית המנהרות". עצם מיקום בתים בקרבת הגדר החוצצת בין הרצועה למצרים מהווה יתרון אשר בראיית תושבים מקומיים ניתן לנצל לפיתוח ערוצי הברחה לצורכי פרנסה. יש לציין, כי כאשר הפיתוי הכספי היה גבוה, נוצלה הקרבה לצורכי הברחת אמצעי לחימה. זאת מתוך ידיעה כי גם אם בתים יהרסו ע"י כוחות צה"ל יזכו בעליהם לבית חלופי באזור שקט בשכונת תל-סולטן הסמוכה, במימון "הרשות הפלסטינית".
11. על רקע הקשיים שנגרמו לאוכלוסייה המקומית פתחו מנגנוני הביטחון הפלסטיניים ב-23 באוגוסט 2003 במבצע מתוקשר היטב לחשיפת מנהרות להברחת אמצעי לחימה ומעצר מבריחים. אולם בפועל מבצע זה לא הניב תוצאות של ממש: נחשפו מנהרות מעטות בלבד אשר נאטמו רק בכמות קטנה של בטון, המאפשרת פתיחה מהירה של המנהרה מחדש ונעצרו מבריחים בודדים "דגי רקק" בלבד. המבריחים הגדולים של אמצעי הלחימה לא נפגעו כלל במהלך המבצע. חלק מהם, המקורבים למנגנוני הביטחון הפלסטיניים, הזהירו ע"י אנשי שלומם במנגנונים וכך התרחקו ממעצר.

12. על רקע אוזלת היד שמגלים כוחות הביטחון הפלסטיניים נאלץ צה"ל לפעול באופן שוטף על מנת לנתק "צינור חמצן" זה של ארגוני הטרור. במהלך שנת 2004 חשף צה"ל כ-11 מנהרות להברחת אמצעי לחימה, ומאז ספטמבר 2000 נחשפו כ-90 מנהרות להברחת אמצעי לחימה.